

نکته

یک روز در بازار کار غیررسمی پایتخت

در تهران، جایی که اقتصاد رسمی در تلاش است تا با جمعیت روبه‌رشد هم‌گام‌شود، اشتغال غیررسمی برای بسیاری به یک راه نجات تبدیل شده‌ است. در میان صدها کارگر شاغل در مشاغل غیررسمی از مترو، چهارراه، کارگاه‌های زیرزمینی، فروشگاه‌ها و تولیدی‌ها در تهران، سه کارگر به نام‌های سعید، لیلا و احمد هستند که گرچه هرکدام داستان‌های خود را دارند، اما با نگاهی عمیق‌تر درمی‌یابیم که زندگی جمعی آن‌ها چگونه درهم تنیده است.

سعید؛ دستفروش

سعید، ۴۵ ساله، پدر سه فرزند و بیش از یک‌دهه است که در خیابان‌های شلوغ تهران دست‌فروشی می‌کند. روز او خیلی زود آغاز می‌شود. هر روز حدود دو ساعت ونیم در راه است تا از یکی از مناطق حاشیه‌ای پایتخت به مرکز شهر بیاید و بساط کش مو تل سر و وسایل زینتی‌اش را پهن کند. او در حالی که عرق پیشانی‌اش را پاک می‌کند، می‌گوید: «هر روز برای من یک شناس دوباره است. من هرگز نمی‌دانم که آیا به اندازه کافی برای روز بعد خانواده‌ام درآمد دارم یا نه.» ماهیت غیرقابل پیش‌بینی درآمد او یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های مشاغل غیررسمی است. بدون حقوق ثابت، برنامه‌ریزی برای آینده تقریباً غیرممکن می‌شود. سعید توضیح می‌دهد: «بعضی روزها خوب است، مشتری هست، اما روزهای زیادی هم دارم که وحشتناک هستند. اگر باران ببارد یا بساط‌مان را جمع کنند، من با دایماً از سویی افرادی که کالاهای او را مصادره می‌کنند، با این ادعا که او حق دست‌فروشی در خیابان را ندارد، مورد آزار و اذیت و اخاذی قرار می‌گیرد. او ادامه می‌دهد: «من نمی‌توانم از پس این اخاذی‌ها بر بیایم. در نتیجه بیشتر تحت‌فشار هستم.»

لیلا: فروشنده آنلاین لباس

لیلا یک مادر مجرد ۲۸ساله است که یک فروشگاه آنلاین لباس را از آپارتمان کوچک خود اداره می‌کند. او با بودجه اندکی که جمع‌آوری کرده بود، از حدود هشت سال قبل، به فروش لباس و کیف و کفش به‌صورت آنلاین مشغول است. لیلا می‌گوید: «اینکه می‌توانم در خانه کار کنم و از پسرم مراقبت کنم، خوشایند است. با این حال، این راحتی با مجموعه‌ای از چالش‌ها همراه است. رقابت شدید است. صدها فروشنده در این فضا وجود دارند که با خلاقیت بیشتر در ارائه محتوا می‌توانند جای شما را بگیرند.» او اغلب تا دیروقت کار می‌کند، به سؤالات پاسخ می‌دهد، سفارش‌ها را بررسی و لیست می‌کند. عدم شناسایی رسمی کسب‌و کار او به این معنی است که سیستم‌های پشتیبانی موجود برای کار در مشاغل غیررسمی را از دست می‌دهد. او چنین اظهار تأسّف می‌کند: «من به وام‌های بانکی یا برنامه‌های آموزشی که بتواند به رشد من کمک کند، دسترسی ندارم. علاوه بر این، چالش‌های مربوط به پست و خریداران متقلب گاه‌گاه بر استرس من می‌افزاید. گرچه درآمد این کار نسبتاً مناسب است، اما چالش‌های آن ادامه‌دان را سخت می‌کند. البته من باید به‌خاطر پسرم ادامه دهم.»

احمد؛ کارگر تولیدی کفش

احمد مهاجری ۳۵ساله از یک کشور همسایه است که در یک کارگاه تولیدی کوچک کیف‌وکفش کار می‌کند. او می‌گوید: «شرایط اینجا وحشتناک است. ما ساعت‌های طولانی بدون وقفه کار می‌کنیم و دستمزدمان به سختی برای زنده ماندن کافی است.» ایمنی کار یکی ازغدغه‌های اصلی احمد و همکارانش است. کارگاه فاقد تجهیزات اولیه ایمنی است. او به یاد می‌آورد: «چندماه پیش، یک دستگاه خراب شد و یکی از دوستانم را مجروح کرد. صاحب کار حتی هزینه‌های درمان او را پرداخت نکرد. علاوه بر این، امنیت شغلی وجود ندارد. صاحب کار می‌تواند ما را هر زمان که بخواهد اخراج کند و ما هیچ حق و منفعتی نداریم. ما حتی نمی‌توانیم به این شرایط اعتراض کنیم، چراکه کار خود را از دست می‌دهیم.» این سه نفر که هرکدام در بخش غیررسمی کار می‌کنند، مسائل فراگیری را که میلیون‌ها نفر مانند آن‌ها در سراسر جهان با آن مواجه هستند، برجسته می‌کنند. درآمد نامطمئن سعید، رقابت شدید لیلا در بازار فروش آنلاین و شرایط کاری ناامن احمد، چالش‌های چندوجهی اشتغال غیررسمی را نشان می‌دهد.

کارگری

نازنین رزاقی مهر

روزنامه نگار

گزارش
کافی است کمی به دور و اطراف خود نگاه کنیم؛ از مشاغلی چون دست‌فروشی و مشاغل خانگی گرفته تا کارکردن در کارگاه‌ها، رستوران‌ها، فروشگاه‌ها و هر جایی، بدون عقد قرارداد مطابق با قانون کار، همه در زمره اشتغال غیررسمی قرار می‌گیرند. اشتغالی که ضابطه‌مند نیست و ارتباط مستقیمی با شرایط اقتصادی حاکم بر یک کشور دارد.

آمار دقیقی از وضعیت اشتغال در کشور وجود ندارد. حتی آن آماري که مرکز آمار به‌عنوان یک نهاد رسمی در حوزه اشتغال ارائه می‌کند، به عقیده کارشناسان، بیانگر وضعیت واقعی اقتصاد نیروی کار کشور نیست. با استناد به گفته مسئولان در چندسال اخیر، تعداد کارگران بخش غیررسمی در برخی سال‌ها، حتی از کارگران بخش رسمی بیشتر شده است. به‌طور مثال مرکز برنامه‌ریزی و اطلاعات راهبردی وزارت کار، در گزارشی با استناد به گزارش مرکز آمار، سهم جمعیت شاغل کشور در مشاغل غیررسمی را ۵۹.۲درصد و در سال ۹۸ این سهم را ۵۸٫۸درصد دانسته است. همچنین مدیرکل نظارت و هماهنگی طرح‌های کارآفرینی و اشتغال وزارت کار اعلام کرده که حدوداً نیمی از جمعیت شاغلان کشور در مشاغل غیررسمی فعالیت می‌کنند. درعین‌حال براساس گزارش‌های مرکز آمار، نرخ بیکاری در ایران تا پایان زمستان سال گذشته ۸٫۶درصد بوده است. طبق آمار همین مرجع، جمعیت فعال کشور در پایان سال ۱۴۰۲ حدود ۲۶ میلیون و ۴۶۲ هزار نفر برآورد شده؛ یعنی چیزی حدود ۴۰٫۸ درصد کل جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر که بیش از ۳۸ میلیون نفر از جمعیت در سن کار کشور به حساب می‌آید. بر پایه آخرین آمار سازمان تأمین اجتماعی، بیمه‌شدگان اصلی این سازمان در سال ۱۴۰۲ حدود ۱۶ میلیون نفر بوده‌اند. برابرنهاده این آمار با جمعیت فعال کشور بیانگر آن است که حدود ۱۰ میلیون نفر از جمعیت فعال کشور تحت‌پوشش سازمان تأمین اجتماعی نیستند. این جمعیت یا به‌خوداشتغالی با درآمد پایدار مشغول‌اند و ترجیح داده‌اند به سراغ بیمه تأمین اجتماعی نروند، یا اینکه اصلاً شغل و درآمد کافی و ثابتی ندارند و در بخش غیررسمی اقتصاد مشغول فعالیت‌اند.

تنوع کارگران غیررسمی

دست‌فروشان، کشاورزان، کارگران بنگاه‌های کوچک، تولیدکنندگان محتوا در فضای مجازی و حتی افرادی که از

اشتغال غیررسمی که از درپچه مشاغل فاقد قراردادهای رسمی، حمایت اجتماعی و امنیت شغلی نمایان می‌شود، چالش مهمی در بسیاری از جوامع است. شیوع مشاغل غیررسمی در کشورهای مختلف، اشکال متفاوتی دارد و اغلب توسط عوامل اقتصادی، اجتماعی و نظارتی هدایت می‌شود. در کشورهای درحال توسعه همچون ایران، مشاغل غیررسمی اساساً به این دلیل مضر هستند که از حمایت‌ها و مزایای ضروری که اشتغال رسمی فراهم می‌کند، برخوردار نیستند.

کارگران بخش غیررسمی اغلب شرایط کاری بد، دستمزد‌های پایین و ساعات طولانی بدون دسترسی به تأمین اجتماعی، مراقبت‌های بهداشتی یا طرح‌های بازنشستگی را تحمل می‌کنند. این امر آن‌ها را در برابر شوک‌های اقتصادی و بحران‌های بهداشتی آسیب‌پذیر می‌کند که می‌تواند عامل تشدید فقر و نابرابری باشد. علاوه بر این، رواج اشتغال غیررسمی رشد اقتصادی را خفه می‌کند؛ زیرا منجر به کاهش تولید می‌شود. کسب‌وکارهای غیررسمی اغلب با حداقل سرمایه‌گذاری و نوآوری کار می‌کنند که این امر مانع توسعه کلی اقتصادی و کاهش درآمد مالیات‌ها، موردنیاز برای خدمات عمومی و بهبود زیرساخت‌هاست.

این در حالی است که اقدامات اجباری و برخورد‌های قهری که گاهی در خصوص دست‌فروشان یا کولبران شاهد آن هستیم، برای حذف اشتغال غیررسمی راه‌حل مناسبی نیست. این کار می‌تواند منجر به پیامدهای منفی ناخواسته مانند افزایش بیکاری و بی‌ثباتی اقتصادی شود. بسیاری از افراد و کسب‌وکارهای کوچک در بخش غیررسمی به‌دلیل کمبود فرصت در بخش رسمی و از سر ناچاری به این فعالیت‌ها مشغول شده‌اند. اجبار به انطباق فوری با مقررات رسمی بدون ارائه اقدامات حمایتی، این کارگران و مشاغل را بیشتر دچار فقر و در برابر بحران‌های روانی آسیب‌پذیر می‌کند. در عوض، رویکرد مؤثرتر شامل ایجاد یک محیط توانمند است که رسمی‌شدن را از طریق مشوق‌ها، سیستم‌های پشتیبانی و ادغام تدریجی به وجود می‌آورد.

علل افزایش اشتغال غیررسمی

اما درباره اینکه دلایل افزایش این شکل از اشتغال چیست و چه راهکارهایی برای کاهش آن وجود دارد، می‌توان به مواردی چند اشاره کرد:

ساختار اقتصادی

در بسیاری از کشورهای درحال توسعه، بخش رسمی توسعه‌نیافته

طریق جمع‌آوری و بازیافت زباله، کسب درآمد می‌کنند، کارگران غیررسمی محسوب می‌شوند. اگرچه برخی از این کارگران غیررسمی درآمدهای بالا و وضعیت مالی و رفاهی خوبی دارند و خودخواسته به کار غیررسمی روی آورده‌اند، اما بخش بزرگی از فعالان این بخش به‌صورت روزانه درآمد دارند و فاقد پس‌انداز، مراقبت‌های بهداشتی یا سایر حمایت‌های اجتماعی هستند. کارگران غیررسمی اغلب در سکونتگاه‌های غیررسمی زندگی می‌کنند؛ جایی که ممکن با کیفیت پایین و محیط نامناسب، طیفی از خطرات سلامتی را برای این گروه ایجاد می‌کند. از آنجا که کارگران غیررسمی ثبت‌نام نشده‌اند، اغلب در داده‌های رسمی نادیده گرفته می‌شوند و در سیاست‌گذاری هم مورد غفلت قرار می‌گیرند. بسیاری از کارگران غیررسمی با مسائل بهداشتی پیچیده مرتبط با آب نا‌کافی، بهداشت، انرژی ناپاک و خطرات شغلی مانند جراحت و کارگاه‌های نایمن دست‌وپنجه نرم می‌کنند.

مشاغل غیررسمی مشاغلی هستند که افراد شاغل در آن، اغلب بدون داشتن قرارداد رسمی کار و با دستمزد کمتر از حداقل مزد قانونی و بدون برخورداری از حمایت‌های اجتماعی (مانند بیمه‌های اجتماعی) و خارج از مقررات قانون کار، مشغول به کار هستند. در واقع اشتغال غیررسمی آن دسته از فعالیت‌هایی را دربر می‌گیرد که در بنگاه‌ها، سازمان‌ها یا مؤسسات خصوصی ثبت نشده و به فرض پرداخت منظم حقوق و دستمزد، حق بیمه و بازنشستگی از سوی کارفرما یا واریز نمی‌شود و یا با کم‌وکاستی‌هایی مواجه است. بستن قراردادهای سفید

آتی‌نو بررسی کرد

وضعیت معیشت کارگران غیررسمی

امضا، قراردادهای کوتاه‌مدت از روزمزد گرفته تا یک‌ماهه، دوماهه و چندماهه از جمله مواردی است که در رابطه کارگر و کارفرما در مشاغل غیررسمی به‌تناوب دیده می‌شود. کارگران شاغل در این مشاغل بیشتر در کارگاه‌های زیر ۱۰ نفر نیروی کار و یا مناطق آزاد فعالیت دارند که برخلاف کارگاه‌های بالای ۵۰ نفر کارکن، بازرسی محسوس و غیرمحسوس از سوی سازمان تأمین اجتماعی و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در آن‌ها به‌ندرت صورت می‌گیرد. گروه دیگری از شاغلان غیررسمی، کارگرانی هستند که به‌صورت خوداشتغالی مشغول به فعالیت‌اند و به سه دسته تقسیم می‌شوند؛ افرادی که با مشاغل عمدتاً آنلاین مانند راه‌اندازی یک صفحه فروش کالا، درآمد بالا و پایدار دارند و به همین دلیل تحت‌پوشش بیمه قرار نمی‌گیرند. گروه دیگر که از نظر رفاهی ضعیف‌تر هستند و چون به شغل موردنظر دست نیافته‌اند و یا درآمدهشان کفاف زندگی را نمی‌دهد، به مشاغل غیررسمی مانند دست‌فروشی، مسافرکشی و غیره روی آورده‌اند. دسته سوم نیز افرادی هستند که گرچه در مشاغل رسمی فعالیت می‌کنند، اما برای تأمین معاش نیازمند درآمد بیشتری هستند و شغل دوم و سوم دارند.

کارشناسان شکاف درآمدی، یوروکراسی‌های اخذ مجوز، فرار مالیاتی، افزایش عرضه نیروی کار و گسترش مهاجرت به کلان‌شهرها را در ایجاد اقتصاد غیررسمی و گسترش مشاغل این حوزه اثرگذار می‌دانند. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس در این زمینه می‌گوید: «در سال‌های اخیر، اقتصاد غیررسمی در ایران رشد داشته و مهم‌ترین دلیل آن کاهش نسبی درآمد سرانه

از تشویق تا مجازات

راهکارهای کاهش مشاغل غیررسمی در جهان

Nacional برزیل جمع‌آوری مالیات را برای مشاغل کوچک تسهیل می‌کند.

- تقویت نهادهای بازار کار**

افزایش ظرفیت و دسترسی سازمان‌های بازرسی کار، انطباق بهتر با قوانین کار را تضمین می‌کند. این شامل آموزش بازرسان و افزایش دفعات بازرسی است. همچنین حصول اطمینان از اجرای مؤثر قوانین حداقل دستمزد می‌تواند با جذاب‌تر کردن مشاغل رسمی، از اشتغال غیررسمی جلوگیری به‌عمل آورد.

- افزایش حمایت اجتماعی**

تعمیم مزایای تأمین اجتماعی به کارگران غیررسمی می‌تواند امنیت بیشتری برای آن‌ها ایجاد کند و انگیزه اشتغال رسمی را افزایش دهد. کشورهایمانند هند، طرح‌هایی را برای تأمین امنیت اجتماعی کارگران غیررسمی ارائه کرده‌اند. درعین‌حال اجرای طرح‌های بیمه درمانی مقرون‌به‌صرفه برای کارگران غیررسمی می‌تواند آسیب‌پذیری آن‌ها را کاهش دهدو رسمی‌شدن را وراج دهد.

- سرمایه‌گذاری در آموزش و پرورش**

بهبود دسترسی به آموزش با کیفیت، کارگران را به مهارت‌های موردنیاز برای استخدام رسمی مجهز می‌کند. این شامل آموزش عمومی و آموزش حرفه‌ای است. ارائه برنامه‌های آموزش حرفه‌ای هدفمند، به کارگران کمک می‌کند تا استخدام رسمی را جایگزین شغل غیررسمی کنند. کشورهایمانند آلمان دارای سیستم‌های آموزشی دوگانه موفقیتي هستند که یادگیری در کلاس را با آموزش در حین کار ترکیب می‌کند.

- ترویج رشد اقتصادی فراگیر**

اجرای سیاست‌های مروج ایجاد شغل در بخش رسمی، بسیار مهم است. این شامل سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها، حمایت از شرکت‌های کوچک و متوسط SME و تقویت نوآوری می‌شود. ارائه دسترسی به تأمین مالی خرد و حمایت از کارآفرینی، می‌تواند این امکان را برای کارگران غیررسمی به وجود آورد تا کسب‌وکارهای رسمی خود را راه‌اندازی کنند.

- کمپین‌های آگاهی عمومی**

آموزش مردم در مورد مزایا و معایب اشتغال غیررسمی در تغییر نگرش‌های اجتماعی مؤثر واقع می‌شود. این شامل برجسته‌کردن داستان‌هایی است که نشان دهد مشاغل رسمی، مزایایی بیش از مشاغل غیررسمی دارند. اطلاع‌رسانی به کارگران در مورد حقوق و نحوه مطالبه آن، می‌تواند افراد را برای جست‌وجوی شغل رسمی و درخواست شرایط کاری بهتر توانمند سازد.

• یکشنبه ۷ مرداد ۱۴۰۳ • شماره ۴۴۰

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد

• آتی‌نو بررسی کرد